

Rys historyczny parafii i kościoła

Historia założonej przez arcybiskupów gnieźnieńskich parafii katolickiej w Turku sięga zapewne wieku XII. Istniał wówczas pierwszy, drewniany kościół. W 1383 r., w czasie wojny domowej w Wielkopolsce, turkowska świątynia spłonęła. W końcu XIV wieku zbudowano nowy, gotycki kościół z cegły, z dużą wieżą frontową pw. św. Jana Chrzciciela; obok znajdował się cmentarz przykościelny. Wiek szesnasty to czas rozkwitu parafii, posiadającej aż 29 wsi oraz szereg filii. W tym czasie istniała także plebania oraz szkoła przykościelna, ułatwiająca studia na Akademii Krakowskiej. W pobliżu kościoła parafialnego, po jego północnej stronie znajdowała się niewielka kaplica pod wezwaniem św. Leonarda, obecnie znana tylko z archiwaliów. W mieście była też kaplica szpitalna św. Ducha, stojąca przy obecnej ulicy 3-go Maja, przy przytułku i cmentarzu – rozebrano ją w 1836 r., zapewne kilkanaście lat po zburzeniu kaplicy św. Leonarda.

W maju 1813 r., podczas pożaru szpitala urządzonego przez wojska napoleońskie, kościół św. Jana Chrzciciela został ciężko uszkodzony. Do 1816 r. udało się odbudować świątynię na tyle, by móc ponownie odprawiać nabożeństwa, jednak prace trwały nadal. W 1839 r. runęła wieża, niszcząc korpus starego kościoła. Przez szereg kolejnych lat gmach odbudowywano, znacznie zmieniając charakter gotyckiej budowli.

Wzrost liczby parafian do 11 tysięcy w II połowie wieku XIX wymusił prowadzone przez proboszcza ks. Michała Orzechowskiego starania o budowę nowego ko-

ścioła. Trwały dyskusje, czy budować w nowym miejscu, czy na miejscu starego kościoła, po jego częściowym zburzeniu – ostatecznie zwyciężyła druga opcja. Projekt nowej świątyni sporządził w latach 1886-1887 Konstanty Wojciechowski, jeden z czołowych architektów drugiej połowy XIX wieku na ziemiach polskich, architekt diecezji kujawsko-kaliskiej.

W 1904 r. wybrano komitet budowy, rok później stanęły mury naw bocznych. Wiosną 1906 r. zburzono zachodnią część świątyni św. Jana Chrzciciela, pozostawiając jedynie prezbiterium; w ten sposób przygotowano plac dalszej budowy. Niestety, prace były pozbawione odpowiedniego nadzoru, a mury wznoszone częściowo na fundamentach starej świątyni, przy użyciu jej pozostałości, zaczęły pękać. Doprowadziło to do

katastrofy budowlanej w 1906 r. i zatrzymaniu całej inwestycji na 2 lata. W trudnej sytuacji finansowej wybrano nowego kierują-

cego budową – był nim syn Konstantego Wojciechowskiego, Jarosław. To dzięki niemu pierwotny, neogotycki projekt ojca został poddany unowocześnieniu i przemianie w duchu architektury wczesnomodernistycznej.

W 1908 r., dzięki energii delegata biskupiego – ks. Franciszek Buchalskiego – po wyburzeniu gruzów udało się wznowić budowę; pracę wykonywał warszawski warsztat Stanisława Pronaszki. Gdy w kwietniu 1909 r. Turek wizytował biskup diecezji kujawsko-kaliskiej, nowy kościół był już gotowy z zewnątrz; rok później ukończono wieże, ostatecznie asymetryczne, na co wpływ miały warunki finansowe. Prace wykończeniowe trwały jeszcze do 1913 r. W tym samym czasie gruzy rozebranego kościoła św. Jana Chrzciciela posłużyły przy rozbudowie organistówki, zabudowań podwórzowych i ogrodzenia wokół nowej świątyni. Pierwszą mszę św. odprawiono w murach nowego kościoła w 1909 r.; konsekracji dokonano w 1924 r., nadając nowemu kościołowi wezwanie Najświętszego Serca Pana Jezusa. Po ukończeniu budowy spore nakłady przeznaczono na monumentalne ołtarze, charakteryzujące się formami nawiązującymi do średniowiecza.

W 1931 r. proboszczem tutejszej parafii został **ks. dr Józef Florczak** – znakomity teolog, prawnik, Audytor Roty Rzymskiej w latach 1920-1929, znawca i koneser sztuki. To z jego inicjatywy do dekoracji wnętrza kościoła w Turku zaproszono **prof. Józefa Mehoffera**, wybitnego i uznanego twórcę Młodej Polski, rektora Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, ucznia Jana Matejki. W 1932 r. powołano Komitet Malowania Kościoła; J. Mehoffer otrzymał propozycję zaprojektowania ogromnego zespołu dekoracyjnego dla wnętrza kościoła, obejmującego całość wystrój i wyposażenia. Od 1933 r. trwały prace

nad dekoracją malarską, niektóre kompozycje malował bezpośrednio J. Mehoffer. Polichromię całego wnętrza poświęcono w 1936 r.; w międzyczasie wykonano cykl wspaniałych witraży – 4 dla prezbiterium i 4 dla kaplic bocznych, w których Mehoffer wykorzystał doświadczenia całej swej dotychczasowej twórczości. Powstały również stacje Drogi Krzyżowej, cykl obrazów autorstwa J. Mehoffera. Projekt obejmował też wyposażenie wnętrza i kolejne witraże, jednak wybuch II wojny światowej i śmierć ks. dr. J. Florczaka w obozie koncentracyjnym w Dachau w 1943 r., nie pozwoliły na jego dokończenie.

Powojenne realia uniemożliwiły kontynuację mehofferowskiego dzieła, nie zrezygnowano jednak z działań na rzecz upiększania świątyni, stąd już w latach 50-tych XX w. powstał cykl 10 witraży transeptu proj. Stanisława Powalisza, za czasów proboszcza ks. Pawła Guranowskiego.

Po przemianach jakie zaszły w Polsce w ostatnich latach, w krakowskim zakładzie S.G. Żeleńskiego oraz Muzeum Narodowym w Krakowie – Dom Mehoffera, odnaleziono szereg rysunków, szkiców i kartonów oryginalnych projektów J. Mehoffera dotyczących kościoła NSPJ w Turku. Dzięki temu, jak również dzięki pomocy Ryszarda Mehoffera – wnuka artysty, a przede wszystkim zaangażowaniu ówczesnego proboszcza ks. Kazimierza Tartanusa, na początku XXI stulecia udało się zrealizować we wspomnianym zakładzie 8 witraży dla naw bocznych. Pomocne okazało się też w tym przedsięwzięciu utworzone w Turku Stowarzyszenie Dzieło i Dziedzictwo Józefa Mehoffera.

Środki finansowe na ten cel pochodziły z Parafii oraz darowizn od samorządów miasta i powiatu, kilku przedsiębiorstw z terenu powiatu i szeregu osób prywatnych.

Prace konserwatorskie

Troska o wygląd, ale i stan kościoła NSPJ zawsze towarzyszyła jego administratorom, jak i parafianom. Najpierw zabezpieczone zostały siatką ochronną witraże i dodatkowymi szybami wszystkie okna kościoła (chodziło o zachowanie ciepła wewnątrz, zwłaszcza zimą), następnie zniszczoną dachówkę i opierzenie dachu wymieniono na blachę miedzianą. Zakonserwowano też mury świątyni od strony zachodniej. Prace te rozpoczęte w latach 70 - tych XX w., zakończono w początku XXI w.

Z należytą starannością zadbano też o wnętrze świątyni. Całość polichromii przeszła pierwszą poważną konserwację, połączoną z częściową modernizacją wnętrza i jego wyposażenia proj. Aleksandra Holasa, w latach 70-tych XX w. Inicjatorem jej, podobnie jak prac wymienionych powyżej, był ówczesny proboszcz ks. Józef Olczyk. Jego następcą ks. Kazimierz Tartanus kontynuował prace budowlane i konserwatorskie. On też rozpoczął na przełomie wieków XX i XXI obecne prace konserwatorskie wewnątrz kościoła, a kontynuuje je kolejny proboszcz ks. Marek Kasik. Obecnie sprawą najważniejszą jest prowadzenie prac konserwatorskich w kościele, będącym dziełem o unikatowej wartości artystycznej w skali całej Polski. Ze względu na architekturę, a przede wszystkim wspaniały zespół dekoracji wnętrza, jest on bezprecedensowym arcydziełem polskiej sztuki dekoracyjnej przewyższającym inne realizacje Mehoffera skalą i rozmachem. Jednocześnie jest też swoistym podsumowaniem wieloletniej drogi twórczej artysty. Prace przewidziane na około 8 lat wymagają zgromadzenia sporych funduszy. Jak dotąd udało się zrealizować dekorację chóru, prezbiterium i sklepień transeptu. Prace wykonuje pracownia konserwacji zabytków w Toruniu pod kierunkiem konserwatora dr Ewy Roznerskiej - Świerczewskiej. Z pomocą w przedsięwzięciach związanych z ratowaniem cennego zabytku przyszli: Wojewódzki Konserwator Zabytków z Poznania, Starostwo Powiatowe w Turku, Urząd Miejski w Turku oraz Parafianie.

Proboszcz ks. Marek Kasik, w imieniu wszystkich parafian serdecznie dziękuje za wsparcie.

Parafia Rzymsko-Katolicka p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa
Pl. Sienkiewicza 4 • 62-700 TUREK • Tel. (0-63) 278-53-83
Nr konta: BZ WBK S.A. 64 1090 1229 0000 0001 0193 7010

NABOŻEŃSTWA I MSZE ŚWIĘTE

Msze św. w dni powszednie – 6.30, 7.00, 8.00, 18.00

Msze św. niedzielne – 7.00, 8.30, 10.00, 11.30, 13.00, 18.00

Msze św. w święta – 7.00, 9.00, 16.00, 18.00

ZWIEDZANIE KOŚCIOŁA

– indywidualnie – po mszach i nabożeństwach

– w grupach – po uprzednim uzgodnieniu z Muzeum Rzemiosła Tkackiego,
Pl. Wojska Polskiego 1, 62-700 Turek, tel. (0-63) 2780-41-60, fax (0-63) 280-20-03,
e-mail: muzeumturek@poczta.onet.pl

Koncepcja przewodnika, układ graficzny, tekst: Makary Górzyński.

Fotografie ze zbiorów: Muzeum Rzemiosła Tkackiego w Turku, archiwum Parafii NSPJ w Turku, Makarego Górzyńskiego.

Przygotowanie do druku i druk: Wydawnictwo „Leon Studio”, Konin, ul. Chopina 9, tel. 063 2204776

Wydawca: Starostwo Powiatowe w Turku, Wydział Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, ul. Kaliska 59, 62-700 Turek, tel. 063 2896200, www.powiat.turek.pl

Rok wydania: wrzesień 2008

SZLAK SAKRALNY POWIATU TURECKIEGO

Zeszyt nr 1

**KOŚCIÓŁ
pw. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA
w Turku**